

AKÉ STAROSTI MAJÚ NA OLYMPE

Nežný dych revolúcie rozmrazil naše túžby po pravde, spravodlivosti a slobode. Zrazu hovoríme pravdu nahlas a verejne. Je to tak nákazlivé, že azda neexistuje človek, ktorý by bol voči tomuto krásnemu pocitu imúnny. Už vidíme, ako schádzajú zo svojho piedestálu aj tí, ktorí riadili naše pohyby z nadoblačných výšok a so slzami v očiach nás objímajú a stávajú sa z nich obyčajní pozemšťania. Radujú sa spolu s nami.

Ako však precitám z opejnia, pozorne počúvam známych a aj to, čo zažívam na pracovisku svedčí o tom, že skutočnosť je značne je značne prozaikejšia. Naši starí vládcovia si namiesto pokánia upevňujú svoje pozície! Tolerancia, ohľaduplnosť podriadených si vykladajú ako dôkaz svojej autority. Kritiku ako nepriateľstvo. Sú presvedčení, že bez ich jasnozrivosti by podriadení tvorili bezhlavé stádo, neschopné rozumnej činnosti. Nechať svoje ovečky bez vodcu? Nie, to od nich nemôže nik žiadať.

Myšlienky samoorganizácie a sebaregulácie, ktoré sa v týchto revolučných týždňoch tak vehementne verifikujú, vyhlasujú za absurdné. Demokraciu považujú títo teokrati za úboký výmysel, za zbožné prianie najvistov, hoci o tom nehovoria nahlas. Chápate, teraz sa to skutočne nehodí.

Autority nepotrebujú dialóg. Autority nepotrebujú verejnú diskusiu. Ale čo hľadajú tieto autority vo vede? Ved' vo vedeckom svete môžu uspieť len nezávislé, slobodné a svojprávne osobnosti, ktoré nie sú poplatné žiadnym hierarchiám a rešpektujú len pravdu a všeobecné etické princípy.

Realita je rozmanitejšia. Vláde sa to hemáť nesvojprávnymi služobníkmi, závislými od svojho chlebodárcu. Nekrofil by sa pobavil nad znetvorenou podobou

tiežvedeckých pracovníkov. Chvala-bohu, nájdu sa aj jednotlivci, ktorí chcú vedu vytrhnúť z náručia klinickej smrti. Ich túžba po autenticknej, slobodnej vedeckej činnosti oživa a mocne tým, ako stretávajú sebe podobných. Pred monumentálnym historickým plátnom s utrpením bojovníkov za ľudské práva, s nadšením študentov a nezlomených osobností si začínajú uvedomovať svoju zodpovednosť nielen za seba, ale aj za stav vedy a jej etiky v budúcnosti.

A čo robí zatiaľ nás bôžik? Prolonguje svoju autoritu hrdinsky a s toľkou vynaliezavosťou vydobyté v starých štruktúrach a hľadá na jej upevnenie nové argumenty. Kým v minulosti stačili argumenty členstva v strane, resp. funkcie v jej aparáte, známosti na ÚV a vo vláde, získané tituly na to, aby pochopili ostatní, že na bôžika nemajú, teraz treba odzbrojiť odvážlivcov vedeckými argumentami.

Kto sa najviac zaslúžil o rozvoj vednej disciplíny? ON, Kto sa zúčastnil najväčšieho počtu konferencií v zahraničí? ON. Kto má najviac publikácií? ON. Kto má najviac citácií? ON. Kto má najviac skúseností? ON. To všetko je výsledkom jeho usilovnej práce. Všetci mali rovnaké šance ako ON. Ba väčšie, lebo ON musel riadiť. Všetci je to tak? ÁNO, odpovedajú nerovnoprávni, zvlášť, keď v nich šikovne manipulované informácie vyvolávajú panický strach o chlieb v neistej budúcnosti.

Odvážlivci napájaní túžbou po svojprávnosti si uvedomujú, že slobodu im nik nedaruje, slobodu si musia vydobýť sami svojprávnymi, samostatnými skutkami, návrhmi ako riešiť balík problémov vedy, ktorého obsah každým rokom ťažkol. Vyšaduje si to prebrať značnú časť zodpovednosti. Bôžikovi to možno bude vyhovovať, nech sú zodpovední aj tí druhí za plody jeho omylov. ON o nich ostentatívne mlčí. Nepripúšťa vlastné zlyhania, omyly, zodpoved-

nosť. Vinní môžu byť len tí druhí, alebo sú tu objektívne príčiny. Kto si opováži pochybovať, že to nerobil najlepšie, ako to bolo objektívne možné?

Napriek ostentatívnemu mlčaniu o vlastnej zodpovednosti, cynického postoju voči svojprávny, priznávajúcim si svoju spoluzodpovednosť si myslím, že aj za svedomie autorít útočia osudy tých, ktorí sa nezriekli svojho svedomia, aj keď si za to vyslédžili po dlhé roky len osočovanie, prenasledovanie a žalárovanie. Pripustia aspoň medzi svojimi najbližšími, že niekto je mravnejší ako ONI? Že bezprávie, násilie nemôže existovať bez jednotlivcov ochotných podvoliť sa?

Jana Plichtová

Ústav experimentálnej psychológie SAV

Je to nesmírný osobný boj; človek, ktorý myslí, je stejně sám jako člověk, který umírá; a zároveň je to strašně kolektivní dílo, neboť vzdělanost, rozum, poznání a zkušenost, zákony myšlení a sám lidský duch, to přece je vlastnictví celého lidstva. Je to jediná svoboda a jediná kázeň, která stojí za to; nikdo není svobodnější a zároveň přísněji vázán než poznávající duch, jenž hledá správnou cestu. Každý poznává svou individuální hlavou, ale pravda, kterou chce najít, je obecně platná. To, co platí jenom pro jednu stranu, jednu víru, jeden národ, není ta pravda, která je věčným cílem lidského ducha.

Karel Čapek, 1934